

Meta Grosman

PISMENOST ZA 21. STOLETJE: ZA VSE, TUDI ZA OSEBE S POSEBNIMI POTREBAMI

Mednarodni dan pismenosti, 8. september, je dan, ko se povsod po svetu razpravlja o pismenosti mladih in odraslih in o tem, kako izboljšati opismenjevanje kot možnost osebne rasti in boljše vključenosti v družbeno življenje. Mednarodne raziskave in merjenje stopnje pismenosti redno potekajo v okviru programa PISA pri OECD, ki objavlja dosežene rezultate posameznih jezikovnih (državnih) skupnosti. Slovenski petnajstletniki so pri zadnjem preverjanju bralnega razumevanja dosegli nekoliko slabše rezultate kot pred tremi leti. Najvišjo, tj. šesto raven kritične pismenosti, je med njimi dosegla le ena tretjina odstotka vključenih učencev in dijakov (0,30 %). Čeprav si želimo, da bi pri naslednjem merjenju pismenosti slovenski učenci dosegli boljše rezultate, se premalo sprašujemo o tem, kaj za to storimo.

Za boljši pouk pismenosti si sistematično prizadeva Bralno društvo Slovenije (v nadaljevanju BDS), ki združuje vse, ki pri nas proučujejo in poučujejo pismenost: učitelje slovenščine in drugih jezikov, knjižničarje, psihologe in razne svetovalne delavce. Zanje organizira strokovna in znanstvena posvetovanja o možnostih učinkovitejšega pouka in o različnih aspektih pismenosti in opismenjevanja raznih ciljnih skupin. Vedno znova namreč ugotavljamo, da

pri nas še vedno primanjkujejo temeljna znanja o pomenu jezikovno spodbudnega otrokovega družinskega okolja, ki bi otroku zagotavljalo tak razvoj govorne zmožnosti (rabe) in tak obseg besedišča, kot sta nujna za poznejše uspešno šolsko usvajanje branja in pisanja. Tudi o jezikoslovnih spoznanjih o zapleteni naravi branja in pisanja, dejavnostih, ki terjata tenkočutno in izjemno spodbudno razmerje učiteljev do učencev in dijakov, ne govorimo dovolj. Učinkovito poučevanje pismenosti terja učitelja s poglobljenim jezikoslovnim poznavanjem procesov usvajanja pismenosti in s sposobnostjo pozitivnega podpornega odnosa do učencev. BDS na svojih strokovnih posvetovanjih zato sistematično obravnava različne vidike pismenosti in načine, kako uspešno opismenjeovati učence na raznih ravneh.

Letošnje deseto, torej jubilejno, posvetovanje BDS je potekalo v Klubu Cankarjevega doma v ponedeljek, 9. septembra. Tematsko je bilo namenjeno otrokom in odraslim, ki jih navadno uvrščamo med bralce s posebnimi potrebami, torej tistim, ki zaradi prirojene prikrajšanosti, kot so slabovidnost, slepota, naglušnost in gluhost, ali zaradi govorno-jezikovnih motenj ne morejo usvajati pismenosti tako kot večina učencev.

Posvetovanje je bilo sestavljeno iz treh vsebinskih sklopov predavanj. Po splošnejšem delu o pismenosti in predpismenosti, motivaciji, različnih govorno-jezikovnih motnjah je sledil sklop, kjer so se poslušalci podrobneje seznanili z branjem slepih in slabovidnih oseb, v tretjem delu pa izvedeli marsikaj o gluhih in naglušnih bralcih. Udeleženci posveta so lahko izvedeli marsikaj o raziskavah in projektih, ki potekajo pri nas, ter spoznali teoretična izhodišča za opismenjevanje oseb s posebnimi potrebami, obenem pa so predavateljice predstavile tudi povsem konkretna gradiva in načine dela. Udeleženci izobraževanja so si lahko ogledali izvirne slovenske tipne slikanice, videli so slikanice, ki so napisane v znakovnem jeziku za gluhe in so prav tako plod snovanja slovenskih avtoric, pri delavnicah pa so se lahko poskusili postaviti v kožo bralca s posebnimi potrebami.

Predavanja je spremljala bogata razstava plakatov, ki so še drugače osvetljevali delo z bralci s posebnimi potrebami pri nas. Primeri dobre prakse iz različnih koncev Slovenije so jasno kazali na iskrene želje različnih strokovnih delavcev ter knjižničark in knjižničarjev, da bi v knjižnico povabili tudi bralce s posebnimi potrebami in prav vsem svojim uporabnikom pomagali na nove in izvirne načine. Branje s pomočjo posebej izurjenih štirinožnih prijateljev, delo z rejniškimi družinami, besedila za lahko branje, knjižničarji, ki pridejo tako rekoč na dom – uspešne predstavitve projektov so nedvomno pritegnile publiko, saj je bilo med odmorom pred stojali veliko udeležencev, ki so z zanimanjem prisluhnili dodatnim razlagam avtoric.

Jubilejno posvetovanje je bilo obeleženo tudi z izdajo posebnega zbornika *Tudi mi beremo. Različni bralci z različnimi potrebami* (Ljubljana, ZRSŠ 2013).

Zaradi kopice zanimivih prispevkov je zbornik letos izšel v dveh delih in v dveh oblikah. Prvi – tiskani – del pri naša teoretične prispevke, večinoma so prišli izpod peresa predavateljic, ki so gradiva v obliki predavanj predstavile na posvetovanju. Drugi del je – ustrezno duhu časa in kot primer novih oblik besedil – izšel v elektronski obliki oz. kot digitalna knjiga. V njem so nekoliko širše predstavljene zgodbe, ki so jih na posvetu pripovedovali plakati, zaključuje pa ga dragocen seznam mladinskih knjig, ki obravnavajo različne posebne potrebe, in knjig, ki so namenjene otrokom s posebnimi potrebami.

Oba dela zbornika se med seboj pomembno dopolnjujeta. Opominjata nas, da so temeljne raziskave s področja pismenosti posebnih potreb nujne in da mora biti znanstveno podprta teorija vedno nadgrajena z uspešno prakso. Obenem pa publikaciji bralcu jasno kažeta, da je v Sloveniji veliko ljudi, ki jim je delo z bralci s posebnimi potrebami tako strokoven izziv kot tudi človeška potreba. Da bi jim le bili časi in oblast karseda naklonjeni!

Elektronski del zbornika Bralnega društva Slovenije je vsem dosegljiv na spletni strani BDS (<http://www.bralno-društvo.si/>) in na spletni strani Zavoda RS za šolstvo (<http://www.zrss.si/digitalnknjiznica/>).

Strokovni posvet BDS so podprli Didakta, Izum – Institut informacijskih znanosti, Mladinska knjiga, Založba Miš in Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Soorganizator posveta je bil Cankarjev dom, Kongresni in kulturni center, Ljubljana.

Organizacijo in izvedbo posveta je sofinancirala Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.